

Cosmografia universale

Bogen

Münster, Sebastian: *Cosmografia vniversale*. Basel, 1558.

Dette er et af skolens ældste, sjældneste og kostbareste værker. Bogen indgår i rækken af "kosmografier", d.v.s. **verdensbeskrivelser** fra renæssancen og nyere tid, der udgør nogle af de mest værdifulde og monumentale værker på skolens bibliotek overhovedet. Det gælder ikke mindst forbilledet, som også dette værk står i stor gæld til: Oldtidsgeografen **Clauis Ptolemaios'** berømte *Cosmographia*, trykt i 1486.

Cosmografia Universale udkom første gang i 1544 i den schweiziske by Basel. Som titlens andet ord, "vniversale", antyder, har vi her at gøre med en **italiensk udgave**, der udkom 14 år senere i 1558. Bogen er på præcis 1.237 sider, suppleret med en række indsatte dobbeltsidekort. Forrest er fyldige afsnit om kosmografiens videnskabelige fundament, bl.a. astronomi og kartografi. Herefter følger beskrivelser af Europa, ikke mindst "Germania", der optager langt over halvdelen. Et af de sidste og mest spændende afsnit drejer sig om *Noue isole*, "den ny verden", d.v.s. Amerika.

Ingen bør lade sig skræmme af, at sproget er italiensk. For som altid, når vi beskæftiger os med skolens ældre værker af udenlandsk herkomst og på mindre tilgængelige sprog, er **billedmaterialet ikke det mindst interessante**: 48 træsnitskort, heraf 27 standardkort fra **Ptolemaios**, suppleret med 21 nye kort, ikke mindst over Centraleuropa. Læg hertil op mod 500 forskellige illustrationer forestillende alt mellem himmel og jord og begået af nogle af tidens fremmeste kunstnere, bl.a. **Hans Holbein den Yngre**. I senere udgaver nåede antallet af illustrationer op på over 900.

Forfatteren

Sebastian Münster (1488-1552) var en af de største – om ikke den største – **tyske videnskabsmænd i 1500-tallet**. Allerede 1505 blev han franciskanermunk, men brød senere med den katolske kirke og slog sig ned på det reformerte universitet i Basel. Her blev han professor i hebraisk og udgav en lang række værker på både hebraisk, latin og tysk.

Dog er det bogen *Cosmografia Universale*, der over alt andet sikrede **Münsters** navn udødelighed. Den hvilede på årtiers indgående studier, ikke mindst af **Ptolemaios'** værk fra oldtiden, samt utallige forskningsrejser rundt om i Europa. Resultatet blev den **første tysksprogede verdensbeskrivelse**, der selv i dag betragtes som uomgængelig for udforskningen af bl.a. **de store opdagelsesrejser** under **Columbus, Vespucci, Maghellan** m.fl.. Her ses f.eks. det berømte kort *Tabula novarum insularum*, der for første gang sort på hvidt dokumenterer, at de to amerikanske kontinenter hænger sammen med en smal landtange, men i øvrigt er uden forbindelse med resten af verden. Hertil kommer uvurderlige oplysninger om europæiske lande og byer, enkeltpersoner, våbenskjolde, klædedragter, erhvervsliv, ja, sågar kannibalisme!

Indtil 1650 nåede *Cosmografia Universale* op på **46 udgivelser** på seks forskellige sprog, heraf 21 alene på tysk – og alle med opdaterede beskrivelser og kort. Selv brugte **Münster** 15 år på projektets fuldførelse, assisteret af ikke færre end 120 medarbejdere over det meste af Europa.

Baggrunden

Det er en kendt sag, at verden blev "større" under **renæssancen og de store opdagelser** i 1400- og 1500-tallet, i hvert fald set med europæiske øjne. Det gjaldt ikke kun erkendelsen af jordens plads i solsystemet og universet, men også den svimlende mængde ny viden man erhvervede om verden uden for Europa, en viden, der – på godt og ondt – dannede grundlaget for verdenshandelens opblomstring, etableringen af de europæiske imperier, den kulturelle og videnskabelige udveksling mellem europæerne og andre kontinenters folkeslag. Kort sagt: Fundamentet for den verden, vi kender i dag: Globaliseringens verden.

Allerede samtiden var naturligvis klar over de perspektiver, åbningen ud mod verden indebar. Beviset er ikke mindst et værk som *Cosmografia Universale*, der dybest set drejede sig om at forstå den ny verden med udgangspunkt i det gammelkendte, middelalderlige verdensbillede. Udfordringen bestod herunder også i at nå til klarhed over, **hvad et "menneske" i det hele taget er for en størrelse**. Middelalderens menneske- og verdenssyn var fyldt med overtroiske forestillinger, der i høj grad også kan studeres i dette værk. Først og fremmest er det dog forholdene i 1500-tallets Europa, der står i centrum.

Hvilket også forklarer værkets enorme **popularitet og udbredelse** op gennem 1500- og 1600-tallet.

En særlig attraktion ved skolens eksemplar er dets fornemme **guldstukne kalveskindsbinding**. Hvordan og hvornår værket nåede frem til skolen, ved vi ikke. Men at dømme efter stempelmærkerne forrest må det være sket i den tyske tid mellem 1864 og 1920.